

щення. Обобщено основні типи заглавий-вопросов в аспекте активізації уваги читачів: вопрос-роз'яснення, вопрос-уточнення, вопрос-провокація, вопрос-припущення, вопрос-ствердження, риторический вопрос. На основі аналізу фактичного матеріалу виділено мовні засоби виразності газетних заглавий. Також охарактеризовано зміну прямої оціночної функції непрямим оцінюванням сказаного адресантом. Відзначено тенденцію використання в сучасних газетних заглав'ях в більшості інтригуючих і провокаційних заглавий.

Ключевые слова: комунікативні функції, газетне заглав'є, адресант, адресат, риторическа функція; інформаційна, оціночна, апеляційна, інтригуюча, провокаційна функції.

Derkach Larysa. Rhetorical Functions of Newspaper Headlines. The article deals with the usage of communicative strategies and tactics at the journalistic style which are based on the effect with participation of the addressee. It was found that the function of deliberate action to the reader is directly connected with the usage of rhetorical methods of updating the reader's attention. Communicative nature of newspaper headlines is investigated as linguistic phenomena which connects textual and phrasal content. Besides the main rhetorical functions of modern newspaper headlines in the system of «addresser – addressee» are determined: informative, evaluative, appeal by, intriguing, provocative. The notion of rhetorical function means mental-speech activity which is focused on effective influential communication expressed in a text message. main types of headers-questions in terms of activation reader's attention are overviewed in the article: question-clarification, question-specification, question-provocation, question- assumption, question-statement, rhetorical question. Language means of expressiveness of newspaper headings are singled out on the basis of factual material. The alteration of the direct evaluation function by indirect evaluation said by an addresser is also characterized. It is observed the tendency of the usage of intriguing and provocative headlines in modern newspaper headings.

Key words: communicative functions, newspaper heading, addresser, addressee, rhetorical function, informative, evaluative, appeal by, intriguing, provocative functions.

УДК 811.161.2'373:82.09«190/192»

Руслана Жангазінова

ТИПОЛОГІЯ ЛЕКСИКИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ СТАТЕЙ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті на матеріалі вибірки лексем проаналізовано різні типи лексичних одиниць, які функціонували в літературознавчих статтях початку ХХ ст. Описано процеси детермінізації та термінізації, а також якісні зміни, які при них

відбувались у значеннях загальноновживаних слів та термінів. Досліджено місце метамовних (вставних) одиниць у лексичному наповненні вказаних вище статей. Подано зразки лексем, які виконують термінну функцію, тобто функціонують у різних галузях науки, але не мають чітко сформованої дефініції і досі не набули статусу термінів, так званої лексики на позначення наукових понять. Частково звернено увагу на чотири аспекти значення, які відбивають зміну семантики загальноновживаних слів у терміносистемах: сигніфікативний, денотативний, парадигматичний і синтагматичний, а також на власне денотативне значення слова, зумовлене матеріальною сутністю реалії (предмет, явище, дія тощо), та сигніфікативне – спричинене її поняттєвим відображенням і їхню роль у процесі розуміння сутності семантичного довантаження тієї чи тієї лексичної одиниці.

Ключові слова: термін, літературознавчий термін, термінологія, термінна лексика, метамовні одиниці, загальноновживана лексика.

Постановка наукової проблеми та її значення. «Літературознавство належить до однієї з найдавніших сфер наукового осмислення і пізнання культурного світу, тобто тих феноменів, які постали внаслідок творчої діяльності людини» [1, с. 6]. Як наукова галузь воно дало велику кількість матеріалу для розвитку різних дисциплін: філософії, історії, лінгвістики і т. ін. Ми у своїй праці розглянемо тексти літературознавчих статей початку ХХ ст., зосередивши свою увагу на лексичному наповненні таких текстів.

Актуальність теми зумовлена необхідністю поглибленого вивчення типологічних особливостей лексики в літературознавчих статтях періоду раннього модернізму.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Різні типи лексики та їхня здатність взаємодіяти між собою неодноразово були об'єктом дослідження у працях науковців, це зокрема публікації М. Грушевського, О. Михалевич, О. Жирик, Н. Цісар, Н. Кузькіна, Д. Якимович-Чапран і т. д. Проте дослідження потребує саме питання функціонування таких одиниць у літературознавчих статтях початку ХХ ст.

Мета і завдання статті – описати різні типи лексичних одиниць (власне терміни, термінну лексику, метамовні одиниці, загальноновживані слова), які функціонували в українській літературознавчій термінології, на матеріалі літературознавчих статей початку ХХ ст.

Матеріалом нашого дослідження є набір зі ста сімдесяти термінних одиниць та власне термінів і приклади вставних одиниць, а джерелом – літературознавчі статті 1900–1920 рр. із журналів «Літературно-науковий вістник» і «Українська хата» та з багатотомних видань праць І. Франка і Лесі Українки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У період зародження кожна наука, виникаючи безпосередньо з практичної діяльності людини, відштовхується від понять побутового мислення й бере свій початок у народній мові, у тих назвах, які давали її носії явищам і предметам навколишньої дійсності у процесі його пізнання. Тому майже в кожній терміносистемі існують спеціальні назви – за своєю генетичною природою – *загальноновживані слова*. Такими серед літературознавчих термінів є: *символ, тема, характер, оповідач, розповідач, пейзаж, інтер'єр, порівняння, іронія, казка, коліскова, щоденник* і т. д.

Використання загальноновживаних слів у науковій термінології є відображенням вищого наукового етапу пізнавальної діяльності людини. У значеннях загальноновживаних слів, які функціонують у науковій термінології, при цьому відбуваються якісні зміни. При дослідженні процесу функціонування слів загального вжитку в термінологічних підсистемах звернено увагу на значні відмінності між їх загальнонародним і терміним значеннями. Вивченню питання переходу слів з пласту загальноновживаної лексики до терміної присвячено низку праць, наприклад: О. Жирик «Стилістична транспозиція термінологічної лексики в сучасній українській мові (кодифікаційний аспект)», О. Михалевич «Термінологізація та детермінологізація в економічній терміносистемі», Н. Місяць «Особливості формування української технічної термінології» та ін.

У ролі термінів виступають загальноновживані назви на позначення абстрактних понять, пов'язаних із повсякденною діяльністю людини (*мова, думка* (Леся Українка), *вірш* (І. Франко), *пісня* (І. Франко)), тварин (*бджола, кінь*), природних явищ (*дощ, хвиля*), предметів одягу та побуту (*сорочка, пояс*), рослин (*береза, стебло*), окремих органів чи частин тіла людини (*рука, ніс*) і т. д. Як ми вже говорили вище, слова, що переходять у нові системи функціонування, внаслідок семантичного донавантаження частково змінюють своє значення.

Є чотири аспекти значення, які відбивають зміну семантики загальноновживаних слів у терміносистемах: сигніфікативний (мову розглядають як засіб спілкування, де найважливішим є психологічний аспект), денотативний (який вказує на щось, щось називає, означає чи визначає), парадигматичний (який розглядає мовні одиниці як сукупність структурних елементів) і синтагматичний (що стосується смислових значень словосполучень). Денотативне значення слова зумовлене матеріальною сутністю реалії (предмет, явище, дія тощо), сигніфіка-

тивне – її поняттєвим відображенням. Обидва значення формують семантику на рівні побутового і на рівні теоретичного (наукового) мислення [11, с. 197].

Щоб зрозуміти сутність семантичного довантаження, потрібно зіставити денотативно-сигніфікативні значення однозвучних терміна й загальноновживаного слова, оскільки це явища одного плану, що відрізняються глибиною відображення. Для цього порівнюємо тлумачення загальноновживаних слів і дефініцію термінів. Наприклад: *журнал* (І. Франко) – загальноприйняте значення – періодичне видання у вигляді книжки [3, с. 371]. Як літературознавчий термін – друковане періодичне видання, яке є одним з основних засобів масової інформації і пропаганди, впливає на громадську думку, формуючи її відповідно до інтересів певних ідеологічних груп, суспільних класів, політичних партій і організацій [17, с. 265]. Можна зробити висновок, що значення загальноновживаного слова в новій системі функціонування є значно ширшим, воно не тільки описує журнал як друковане видання, а й вказує на його основні функції та призначення. У новому терміновому значенні слово *журнал* може приєднувати до себе семи:

- за читацьким призначенням – *жіночий, для чоловіків, дитячий, молодіжний*;
- за змістом – *громадсько-політичний, літературно-художній, науковий, науково-популярний, технічний, інформаційний, реферативний, бібліографічний, сатиричний, спортивний, фаховий, історичний, медичний, хімічний, фізичний, математичний та ін.*;
- за періодичністю – *тижневик, двотижневик, місячник, кварталний*.

Таке явище є свідченням відмінності між загальноновживаною лексемою і терміном.

Зміна сигніфікативних значень у термінології, реалізація парадигмо- і синтагмозначень дають змогу вбачати сутність термінної спеціалізації у звуженні значення словесного знака через включення в його семантику нових компонентів – термінних сем, які поглиблюють її з проекцією на конкретну мікросистему термінів. Закріплення за мовними одиницями термінних значень викликає певний резонанс на семантичному рівні лексики загального вжитку, оскільки значення окремих мовних знаків формуються за допомогою наукової інформації [11, с. 198–200].

Слід зазначити, що з розвитком науки та появою нових понять терміни також мають здатність переходити у розряд загальнозживаної лексики, втрачаючи донавантаження лексичного значення поглибленою термінною семантикою. Тобто терміни детермінізуються або змінюють свої фахові призначення, стають одиницями інших семантичних полів [17, с. 224–227], наприклад: *роман* (І. Франко), *драма* (Леся Українка), *комедія* (Леся Українка) і т. д. Таким чином, втрачаючи своє термінне значення, лексеми-терміни вживаються вже як лексеми на позначення повсякденних загальнозрозумілих понять і починають входити не лише до спеціалізованих, а й до складу загальнономовних тлумачних словників.

Важливим елементом літературознавчих статей також є *метамовна лексика*. Метамовні одиниці в науковій літературі по-іншому називають вставними. Вставність в українській мові є поширеною, зокрема в науковому стилі. Дослідники розглядають метамовні одиниці як синтаксично нечленовані семантично невизначені та граматично незв'язані з реченням елементи [2, с. 124]. Такими метамовними одиницями насичені тексти літературознавчих наукових статей.

Сутність явища вставності закладена у спільній характеристиці всіх вставних одиниць: здатності виражати ставлення мовця до повідомлюваного. На основі такої функції всі вставні одиниці можна об'єднати в одну семантичну категорію й навести їх класифікацію. Н. Непійвода пропонує наступну класифікацію метамовних одиниць, залежно від мети автора [10, с. 118–119]:

- одиниці, якими на чомусь наголошують, привертають увагу читача до основних елементів змісту (*особливо важливо вказати на те, що...; перейдімо до питання...; навіть; лише; тільки; аж ніяк не; розглянемо тепер приклад; цікаво, що...*), наприклад: «*І, що цікавіше, ті прояви йдуть менше на політичній полі, як то бувало давніше...*» (І. Франко), ;
- одиниці для вислову оцінки, впевненості чи сумніву (*очевидно; мабуть, очевидно, що; зрозуміло; ясна річ; напевно; без сумніву; безсумнівно; самоочевидно*), наприклад: «*Мабуть, в українській літературі ще не настав час роману*» (І. Франко), «*Певна річ, бувала там більшина половини...*» (І. Франко);
- одиниці для пояснення, уточнення, виділення чогось (*наприклад; так, наприклад; зокрема; а саме; тільки; навіть; адже; точніше кажучи; словом; крім того; справа от у чому;*

- йдеться про те, що...), наприклад: «Зате більшість молодих звертає на іншу ниву, а саме, – до новели» (І. Франко), «Але були між нашими критиками також люди доброї волі та обмеженого кругозору, яким здається, приміром, що німецька поезія скінчилася зі смертю Гете...» (І. Франко);
- одиниці, якими автор прагне щось узагальнити і зробити висновки (*отже; словом; що й треба було довести; можна зробити висновок, що...; у результаті можна прийти до висновку, що...; на завершення скажемо ще про...; є всі підстави твердити, що...; на основі цього ми переконуємося в тому, що...*), наприклад: «На закінчення отсеї передмови вважаю своїм милим обов'язком висловити щирю подяку всім тим добродіям, що своїми порадами та вказівками помогли мені доконати сеї праці...» (І. Франко);
 - одиниці для розчленування інформації (*по-перше; по-друге; з іншого боку; з одного боку*);
 - одиниці, які вказують на час і послідовність (*тепер; тоді; потім; перш ніж; спершу; передусім почнімо з того, що...; перейдімо до питання про...; ще раз; на закінчення; перш за все*), наприклад: «Тепер, роздивляючи готову цілість, бачу, що вона значно виросла» (І. Франко);
 - одиниці для зіставлення чи протиставлення частин інформації, які вказують на причину і наслідок (*і; а; але; проте; однак; і все-таки; з іншого боку; таким чином; між тим; на противагу цьому; це інша справа; бачимо, проте, що...; тим самим; значить; внаслідок цього; в такому разі*), наприклад: «Однак, хоч поему в цілому слід вважати хибною, окремі її частини відзначаються легкістю...» (І. Франко);
 - одиниці для поєднання частин інформації (*також; при цьому; крім того; цікаво відзначити; одним словом; як уже зазначалося; як було доведено; відповідно до цього; згідно з цим*), наприклад: «Крім того, слід тут згадати видання першої частини чудового дослідження професора Шухевича...» (І. Франко).

Будучи синтаксично незалежними від тексту, вставні одиниці утворюють особливий потік семантики, паралельний основному. Унаслідок цього кожен науковий текст є єдністю основної і допоміжної інформації – метатексту. Метатекстова інформація розрахована насамперед на адресата наукового твору, інакше кажучи, метамовні одиниці відображають комунікативну спрямованість наукового пові-

домлення. Вони виконують як функцію зв'язку компонентів речення, так і функцію передання інформативного змісту. Відрізняються такі одиниці цілісністю семантичного змісту [2, с. 124–126].

Також завдяки вставним одиницям створюється особлива модальна рамка кожного речення. Це знаходить відображення в записі семантичною мовою смислу окремих висловлень, зокрема часток, сполучників, прислівників і є специфічною ознакою метамовних одиниць [2, с. 163–167].

Деякі метамовні одиниці є відповідниками певної семантично завершеної частини тексту. Тож Н. Непийвода ці одиниці пропонує ділити за таким принципом:

- одиниці, які використовують для констатації відомого або наявного (*як відомо; як добре відомо; як стверджує такий-то; давно доведено те, що...; дослідження у цій галузі; у наш час; останнім часом; свого часу*), наприклад: «Звісна річ, що в українській мові є акцент *движимий*» (С. Людкевич);
- одиниці, що означають критичний аналіз відомого або наявного (*автор доводить; посилається на...; розглядає зміст; критично ставиться до...; виходить з того, що; ставить завдання; в статті викладено погляд на; суперечливі істини; цінні відомості; звернуто увагу; сутність цього зводиться до того, що...; необхідно підкреслити; дотримуватися тієї ж думки; відзначити недоліки; випустити з уваги; суперечити фактам; загальноприйнято; звичайно*), наприклад: «Сею думкою кермувалась редакція «Літературно-наукового вісника», даючи в попередніх у рубриці «Наш альбом» більше, ніж звичайно було досі...» (І. Франко), «...передусім слушно звернути увагу на нові драми...» (І. Франко);
- одиниці для обґрунтування потреби змінити відоме або наявне (*досить актуальною залишається проблема; більшість публікацій стосується; ніде не ставили питання про...; назріла необхідність; пропонуємо новий підхід; метою розробки є...*), наприклад: «Пропоную таким «писателям» зробити висновки з цієї тези відносно себе» (А. Товкачевський);
- одиниці, що означають опис нового (*у роботі описано; є можливість; перевага у тому, що...*);
- одиниці, які висловлюють прогноз щодо нового (*це забезпечує такі основні можливості; ефективно застосування*) [10, с. 114–115].

Підсумовуючи, можна сказати, що функціонування метамовних одиниць у тексті літературознавчої статті зумовлене необхідністю авторського коментування основної інформації. Це можливе завдяки особливій семантичній організації таких одиниць, коли кожна з них виступає відповідником синтаксичної одиниці, що й приводить до утворення двох паралельних потоків семантики в науковому тексті. Проте в науковому тексті статті метамовні одиниці не тільки відображають авторське ставлення до повідомлюваного, а й забезпечують комунікативність викладу матеріалу, виконують роль своєрідного посередника між автором та адресатом і виступають у значенні одного з численних засобів зв'язку між висловленнями.

У словниковому складі мови велике місце належить термінній лексиці, кількість якої постійно зростає. Велика кількість термінів наявна й у літературознавчих статтях. Зазвичай під термінною лексикою розуміють сукупність чітко зафіксованих термінів. Проте слід зауважити що в лінгвістиці існує й інший погляд. Н. Кузькін говорить, що термінна лексика це не тільки термінологія, це «сукупність слів, що використовуються для позначення специфічних об'єктів, без будь-якого обмеження» [11, с. 141], тобто можна зараховувати до термінної лексики поняття, які функціонують у різних галузях науки, але не мають чітко сформованої дефініції. Цієї ж думки дотримується і Д. Якимович-Чапран, яка пише, що «термінологічна лексика, окрім власне термінології, тобто термінів у повному розумінні, з їхніми дефініціями та місцями у системі, об'єднує також і лексеми з різним ступенем термінізації, які не відповідають усім параметрам терміна – не мають чітко сформульованої дефініції, не кодифіковані, мають надто багато варіантів та дублетів, уживаються поза вузько галузевими контекстами, поєднуючись між собою, становлять лише фрагменти, зачатки системи» [18, с. 37]. Також дослідниця пропонує синонімний відповідник до поняття *термінна лексика* – *лексика на позначення наукових понять*.

Під час вивчення термінолексики літературознавчих статей початку ХХ ст. ми натрапили на кілька прикладів найменувань на позначення наукових понять, які досі не стали термінами. До них належать: *критична думка* (Леся Українка), *літературна думка* (М. Євшан), *літературна течія* (М. Євшан), *літературне життя* (М. Євшан), *літературне поле* (І. Франко), *літературний рух* (М. Євшан), *поетична імпровізація* (Леся Українка).

Як бачимо, термінологічну лексику в літературознавчих статтях початку ХХ ст. становлять словосполучення, які дуже часто трапля-

ються в різних літературознавчих дисциплінах. Також можна говорити про те, що термінній лексиці властиве явище гіперо-гіпонімії, наприклад гіпонімні пари лексеми *думка* – *літературна думка* (М. Євшан), *критична думка* (Леся Українка). Слово «думка» не є ні терміном, ні термінною лексемою в літературознавстві, проте у словосполученні воно певною мірою термінізується і стає елементом лексики на позначення спеціальних понять. Також можна говорити про високу абстрактність указаних понять, оскільки, наприклад, термін *оповідання* (І. Франко) має своє певне вираження, а термінні лексеми на зразок *літературне життя* (М. Євшан), *літературний рух* (М. Євшан) не мають жодного конкретного денотата.

Літературознавча термінологічна лексика часто трапляється в наукових статтях початку ХХ ст., проте значно поступається кількістю власне термінам.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи, слід зазначити, що кожен з описаних вище пластів лексики є цікавим для подальшого вивчення його функціонування в літературознавчих статтях різних періодів публікації.

Джерела та література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства / П. В. Білоус. – К. : Академія, 2011. – 336 с.
2. Богдан С. К. Семантична визначеність вставних одиниць у науковому тексті / С. К. Богдан // Українське мовознавство. – К. : Вища шк., 1988. – Вип. 15. – С. 124–129.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Євшан М. Боротьба генерацій і українська література / М. Євшан // Українська хата. – 1911. – № 1. – С. 30–43.
5. Євшан М. Добролюбов і його критична школа / М. Євшан // Українська хата. – 1911. – № 48. – С. 550–565.
6. Євшан М. Здобутки української літератури за 1911 рік / М. Євшан // Вістник. – 1912. – Т. 60. – С. 103–108.
7. Кузькин Н. П. К вопросу о сущности термина / Н. П. Кузькин // Вестник ЛГУ. – 1962. – № 20. – Вып. 4. – С. 136–146.
8. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ковалева, В. І. Теремка. – К. : Академія, 2007. – 752 с.
9. Людкевич С. Основа і значінє сьпівности в поезиях Т. Шевченка / С. Людкевич // Молода Україна. – Львів : Друкарня Уділова, 1901. – С. 305–316.
10. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) / Н. Ф. Непийвода. – К. : Міжнар. фінансова агенція, 1997. – 303 с.

11. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : [б. в.], 1994. – 290 с.
12. Товкачевський А. Література і наші народники / А. Товкачевський // Українська хата. – 1911. – № 9. – С. 417–433.
13. Українка Леся. Утопія у белетристиці / Леся Українка // Українка Леся. Зібрання творів у дванадцяти томах. – К. : [б. в.], 1997. – Т. 8. – С. 155–198.
14. Франко І. Я. Наша поезія в 1901 році / І. Я. Франко // Франко І. Я. Твори : у 50 т. – К. : [б. в.], 1982. – Т. 33. – С. 172–198.
15. Франко І. Я. Переднє слово / І. Я. Франко // Франко І. Я. Твори : у 50 т. – К. : [б. в.], 1982. – Т. 33. – С. 144–145.
16. Франко І. Я. Українська література за 1899 рік / І. Я. Франко // Франко І. Я. Твори : у 50 т. – К. : [б. в.], 1982. – Т. 33. – С. 10–17.
17. Цісар Н. Ономасіологічні аспекти вивчення метафори (на матеріалі медичної термінології) / Н. Цісар // Вісн. Львів. Нац. ун-ту ім. Івана Франка. Сер. філологічна. – 2008. – № 620. – С. 224–227.
18. Якимович-Чапран Д. Б. Лексика на позначення наукових понять з мовознавства у пам'ятках української мови XVI–XVII ст. : дис. канд. наук : 10.02.01 / Д. Б. Якимович-Чапран. – Львів, 2008. – 433 с.

Жангазінова Руслана. Типологія лексики літературознавчих статей початку ХХ століття. В статті на матеріалі виборки лексем проаналізовані різні типи лексических одиниць, які функціонували в літературознавчих статтях початку ХХ століття. Описані процеси взаємодії та переходу загальноупотребительної лексики в терміни та зворотного явлення (детермінізації та термінізації), а також якісні зміни, які при цьому відбувалися в значеннях загальноупотребительних слів і термінів. Досліджено місце метаязыкових (вставних) одиниць в лексическому наповненні вищезгаданих статей. Представлені образці лексем, виконують функцію термінів, то єсть таких, які функціонують в різних областях науки, але не мають чітко сформованої дефініції, до сього часу не отримали статусу термінів, так званої лексики для позначення наукових понять. Частково звернено увагу на чотири аспекти значення, що відображають зміну семантики загальноупотребительних слів в терміносистемах: сигніфікативний, денотативний, парадигматический і синтагматический, а також на власне денотативне значення слова, яке обумовлено матеріальною сутністю реалії (предмет, явлення, діяння і т. п.) і сигніфікативне – викликане її понятійним відображенням і її роль в процесі розуміння сутності семантическої навантаженості тієї чи іншої лексическої одиниці.

Ключеві слова: термін, літературознавческий термін, термінологія, термінизна лексика, метаязыкові одиниці, загальноупотребительна лексика.

Zhangazina Ruslana. The Typology of Vocabulary in the Literary Articles at the Beginning of the XX Century. The present article gives the detailed analysis of different types of lexemes that functioned in the literary articles at the beginning of the XX century. The processes of determinization and terminization and

qualitative changes that occurred within the meanings of common words and terms have been analyzed in the article. The position of metalinguistic (parenthetic) units in the abovementioned articles has been investigated. The samples of lexemes with term functions, namely, functioning in different branches of science but do not have a clearly formulated definitions and do not acquire the status of terms, so called the vocabulary of scientific concepts are represented. It was partly paid attention to four aspects of the meaning that reflect the change of semantics of the common words in terminological systems: significative, denotative, paradigmatic and syntagmatic, and to the denotative meaning of a word, driven by the material essence of reality (object, phenomenon, action, etc.) and significative one, driven by its conceptual reflection and their role in understanding of the semantic nature of a lexical unit.

Key words: term, literary term, terminology, terminological vocabulary, metalinguistic units, common words.

УДК 811.161'373.7

Маргарита Жуйкова

ТРАНСЛЯЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСАХ НОМІНАЦІЇ

Статтю присвячено розгляду типів та принципів номінації, у яких найяскравіше відбито мовний антропоцентризм, тобто властивість мови відбивати у своїх одиницях людську свідомість та здобутки процесу пізнання. Крім традиційних номінативних типів, проаналізовано ідеологічну та міфологічну номінацію, роль яких визначається типом та орієнтацією суспільства. Показано, що врахування міфологічного принципу номінації відіграє важливу роль при аналізі мотиваційних основ; воно дозволяє не тільки розширити коло концептуальних сфер, які служать основою для вибору номінативних ознак, а й розкодувати деякі архаїчні способи трансляції культурної інформації. У статті також обговорюється проблема інтерпретації деяких традиційних форм культурної поведінки із залученням їхнього вербального коду. Зокрема, показано, як можливо реконструювати зміст архаїчного ритуалу, який перетворився на народну гру, враховуючи назви різних його складників, що збереглися в мові. В роботі використано дані слов'янських мов.

Ключові слова: антропоцентризм, принципи номінації, номінативні ознаки, культурна інформація, вербальний код.

Постановка наукової проблеми та її значення. Жодна мова, що розвивається, не може обійтися без поповнення свого лексичного та